

Postanowienie z dnia 30 września 2008 r., II CSK 158/08

Postępowanie wywołane wniesieniem środka zaskarżenia od orzeczenia rozstrzygającego wniosek o stwierdzenie wykonalności orzeczenia sądu zagranicznego, odmiennie niż postępowanie pierwszoinstancyjne, oparte jest – zgodnie z art. 43 ust. 3 rozporządzenia Rady Wspólnot Europejskich nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.Urz. UE z 2001 r. L 12) – na zasadzie kontradiktoryjności, co oznacza, że sąd drugiej instancji rozpoznaje zażalenie na posiedzeniu jawnym lub niejawnym, na które wzywa strony w celu wysłuchania (art. 148 § 2 i art. 152 w związku z art. 391 § 1 k.p.c.).

Sędzia SN Helena Ciepła (przewodniczący)

Sędzia SN Marian Kocon

Sędzia SN Henryk Pietrkowski (sprawozdawca)

Sąd Najwyższy w sprawie z wniosku "G.I." S.A. w L.V. (Francja) przy uczestnictwie Marioli I. i Kazimierza I. o zezwolenie na wykonanie orzeczenia sądu zagranicznego na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 30 września 2008 r. skargi kasacyjnej uczestników postępowania od postanowienia Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 6 września 2007 r.

uchylił zaskarżone postanowienie i przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu w Łodzi do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Sąd Apelacyjny w Łodzi postanowieniem z dnia 6 września 2007 r. oddalił zażalenie uczestników postępowania Marioli i Kazimierza I. na postanowienie Sądu Okręgowego w Łodzi z dnia 16 lipca 2007 r., na podstawie którego Sąd ten

stwierdził wykonalność na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej orzeczenia sądu zagranicznego – wyroku Sądu Handlowego w La Roche sur Yon (Francja) z dnia 9 lipca 2002 r. „w zakresie zasądającym od firmy »T.M.« na rzecz »G.I.« S.A. w L.V. (Francja) kwot wskazanych w wyroku”.

Według dokonanych ustaleń, spółka akcyjna "G.I." złożyła w dniu 17 maja 2007 r. wniosek o stwierdzenie wykonalności i nadanie klauzuli wykonalności wyrokowi Sądu Handlowego w La Roche sur Yon z dnia 9 lipca 2002 r., wydanego przeciwko uczestnikom postępowania – Marioli I. i Kazimierzowi I. zamieszkałym w O. przy ul. M. nr 35 m. 1, prowadzącym działalność gospodarczą pod firmą "T.M." z siedzibą w O.

Sąd Okręgowy, uwzględniając ten wniosek, uznał, że w sprawie znajduje zastosowanie konwencja o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych sporządzona w Lugano w dniu 16 września 1988 r. (Dz.U. z 2000 r. Nr 10, poz. 132 – dalej: „konwencja lugańska” lub „konwencja”). Zaznaczając, że zgodnie z art. 34 konwencji sąd kraju, w którym wystąpiono z wnioskiem nie ma możliwości merytorycznego badania rozstrzygnięcia objętego wyrokiem sądu zagranicznego, o którego stwierdzenie wykonalności strona wystąpiła, Sąd Okręgowy podniósł, że skoro w niniejszej sprawie nie występują przesłanki wskazane w art. 27 i 28 konwencji lugańskiej, dające możliwość odmowy stwierdzenia wykonalności, należało zezwolić na wykonanie orzeczenia sądu francuskiego na terenie Rzeczypospolitej Polskiej. Wobec tego, że podstawą wniosku był m.in. art. 42 konwencji lugańskiej, możliwe było orzeczenie o wykonaniu części orzeczenia.

Sąd Apelacyjny, oddalając zażalenie Marioli I. i Kazimierza I., uznał – podobnie jak Sąd Okręgowy – że podstawy prawnej zaskarżonego rozstrzygnięcia nie mogły stanowić przepisy rozporządzenia Rady Wspólnot Europejskich nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz. Urz. UE z 2001 r. L 12 – dalej: „rozporządzenie”), które weszło w życie na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej z dniem 1 maja 2004 r. Podniósł, że wbrew twierdzeniom skarżących, wnioskodawca przedstawił wymagane w art. 46 i 47 konwencji lugańskiej dokumenty. Wnioskodawca załączył odpis wyroku w oryginale wraz z tłumaczeniem oraz dokument doręczenia wyroku wraz z tłumaczeniem,

potwierdzenie doręczenia przez Sąd Rejonowy w Zgierzu, nadanie klauzuli wykonalności przez sąd francuski oraz tłumaczenie tej klauzuli.

Sąd Apelacyjny uznał, że twierdzenia skarżących zawarte w piśmie procesowym z dnia 16 sierpnia 2007 r. nie odpowiadają treści wydanych orzeczeń, gdyż wyrok wydany przez sąd zagraniczny nie był wyrokiem zaocznym. Okoliczność ta nie wynika zarówno z wydanego postanowienia, jak też z uzasadnienia Sądu pierwszej instancji, nie było zatem potrzeby sprawdzenia i udokumentowania okoliczności wymienionych w art. 46 pkt 2 konwencji lugańskiej. Z wyroku sądu francuskiego wynika, że spółka "T.M." była w postępowaniu toczącym się przed Sądem francuskim reprezentowana przez swego prawnego reprezentanta, zgodnie z art. 684 nowego francuskiego kodeksu postępowania cywilnego, zajmując w sprawie stanowisko procesowe i merytoryczne związane z treścią art. 23 CMR. Spółka podała swój adres i skład osobowy zgodnie ze wskazaniami skarżących jako "Spółka Międzynarodowe i Krajowe Usługi Transportowe s.c. »T.M.« Mariola I. i Kazimierz I., spółka prawa zagranicznego z siedzibą pod adresem ul. M. nr 35 m. 1 w O." W związku z takim określeniem tego podmiotu wyrok Sądu Handlowego w La Roche sur Yon został skorygowany. Dokumenty dotyczące dokonania tej czynności przez sąd francuski zostały doręczone pełnomocnikowi uczestników, a w konsekwencji zostały spełnione warunki formalne dające podstawę do rozpoznania sprawy, wbrew zastrzeżeniom zgłoszonym w zażaleniu.

Sąd Apelacyjny podkreślił, że odmowa stwierdzenia wykonalności zagranicznego orzeczenia może nastąpić jedynie w wypadku wystąpienia okoliczności wskazanych w art. 27 i 28 konwencji lugańskiej, a takie w niniejszej sprawie nie wystąpiły. Sąd ten wskazał ponadto, że z argumentacją zażalenia poświęconą naruszeniu art. 27 pkt 1 konwencji trudno się zgodzić, nie można bowiem dopatrzeć się naruszenia procedury przed sądem francuskim. Treść złożonych dokumentów przesądza, że strona występowała w postępowaniu i zajmowała stanowisko. Pod adres przez nią wskazany były doręczane pisma, w tym potwierdzenie doręczenia. Przedstawiona przez uczestników decyzja z dnia 25 kwietnia 2000 r. odpowiada pod względem nazwy i siedziby danym wyływającym z orzeczenia zagranicznego.

Sąd Apelacyjny wskazał, że w wypadku naruszenia procedury znaczenie mogą mieć jedynie szczególnie rażące przypadki odstępstwa od istotnych i

podstawowych zasad krajowego porządku prawnego. Nie wystarcza zwykła sprzeczność z prawem krajowym, ale tylko taka, która dotyczy zasadniczych podstaw porządku prawnego państwa wykonania orzeczenia (zob. np. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 28 marca 2007 r., II CSK 533/06, nie publ. i z dnia 19 grudnia 2003 r., III CK 25/03, OSNC 2005, nr 2, poz. 30). Tego typu sprzeczności nie można dopatrzeć się – jak zaznaczył Sąd Apelacyjny – w postępowaniu przed francuskim Sądem Handlowym.

Sąd Apelacyjny wskazał na brak możliwości badania legitymacji procesowej stron postępowania przed sądem zagranicznym, co wynika wprost z treści art. 34 zdanie trzecie konwencji lugańskiej. Odnosząc się do zarzutu naruszenia art. 42 tej konwencji podkreślił, że orzeczenie sądu francuskiego wyraźnie wymienia kwoty zasądzone oraz podmioty zobowiązane, a także zakres ich odpowiedzialności. Częściowe stwierdzenie wykonalności tego wyroku zostało zatem sformułowane prawidłowo. Zakres, w jakim orzeczenie ma być wykonane wynika z zestawienia treści zaskarżonego postanowienia oraz wydanego przez sąd francuski wyroku z dnia 6 lipca 2002 r.

Skarga kasacyjna została oparta na podstawach przewidzianych w art. 398³ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c., tj. naruszeniu przepisów prawa materialnego przez niewłaściwe zastosowanie, oraz naruszeniu przepisów postępowania, mających istotny wpływ na wynik sprawy, a tj. art. 864 k.c. oraz art. 34 pkt 1 rozporządzenia, których naruszenie polega na obciążeniu odpowiedzialnością za długi spółki cywilnej osoby, niebędącej w okresie powstania długu współnikiem, oraz pominięciu faktycznego współnika, art. 379 pkt 5 k.p.c. w związku z art. 43 ust. 3 rozporządzenia przez pozbawienie uczestników postępowania możliwości obrony swoich praw wskutek ich niewysłuchania, art. 66 ust. 2 rozporządzenia przez jego niezastosowanie, art. 32 rozporządzenia przez błędną jego wykładnię polegającą na uznaniu, że „orzeczeniem” w rozumieniu tego przepisu nie jest wydany przez sąd francuski już po wejściu Polski do Unii Europejskiej „wyrok korygujący” z dnia 14 lutego 2006 r., art. 379 pkt 2 k.p.c. w związku z art. 34 ust. 1 rozporządzenia, gdyż spółka "T.M." nie miała zdolności sądowej i procesowej w postępowaniu przed sądem francuskim, art. 325 k.p.c. oraz art. 1150 k.p.c., a także art. 34 ust. 1 rozporządzenia przez przyjęcie, że wyrok sądu francuskiego jest wykonalny zgodnie z prawem państwa pochodzenia, mimo że ani wyrok z dnia 9 lipca 2002 r., ani tzw. wyrok korygujący z dnia 14 lutego 2006 r. w częściach rozstrzygających nie zawierają „określenia

zobowiązanego podmiotu polskiego w sposób umożliwiający jego identyfikację z punktu widzenia granic podmiotowych powagi rzeczy osądzonej oraz kryterium uznania za tytuł egzekucyjny, a postanowienie Sądu Okręgowego zezwala na wykonanie wyroku w zakresie zasądającym od firmy »T.M.«”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Rozporządzenie Rady Wspólnot Europejskich nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych stosuje się tylko do takich powództw, które zostały wytoczone po jego wejściu w życie (art. 66 ust. 1). Rozporządzenie weszło w życie w dniu 1 marca 2002 r., jednak – jak stwierdził Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 10 sierpnia 2007 r., II CSK 169/07 (nie publ.) – jest to data właściwa tylko dla stosunków między „starymi” państwami członkowskimi Unii Europejskiej. W stosunku do Polski, która przystąpiła do Unii Europejskiej w dniu 1 maja 2004 r., przy braku w traktacie akcesyjnym przepisów intertemporalnych, uznać trzeba, że reguła określona w art. 66 ust. 1 rozporządzenia uległa modyfikacji przez przyjęcie, że rozporządzenie stosuje się do powództw wytoczonych po tym dniu. Jednak w art. 66 ust. 2 lit. a i b przewidziane zostały dodatkowo dwie wyjątkowe sytuacje obejmujące przypadki wytoczenia powództwa przed dniem wejścia w życie w danym kraju członkowskim rozporządzenia. Przypadki te obejmują tylko postępowania w sprawach o uznanie i stwierdzenie wykonalności orzeczeń. Sytuacja pierwsza, odpowiadająca stanowi faktycznemu niniejszej sprawy, obejmuje przypadki, w których powództwo zostało wytoczone przed wejściem w życie w danym kraju rozporządzenia, ale po wejściu w życie konwencji brukselskiej (konwencja o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych, sporządzona w Brukseli dnia 27 września 1968 r., Official Journal z dnia 26 stycznia 1998 r., C 027) lub konwencji lugańskiej. Warunkiem zastosowania rozporządzenia w tej sytuacji jest to, aby choć jedna z tych konwencji obowiązywała w chwili wydania orzeczenia zarówno w kraju pochodzenia orzeczenia, jak i w kraju, w którym wskazane orzeczenie jest powoływane. W przypadku Polski w grę wchodzi początek obowiązywania konwencji lugańskiej, która weszła w życie wobec Polski dnia 1 lutego 2000 r. W związku z tym rozporządzenie będzie miało zastosowanie, jeśli chodzi o uznanie bądź stwierdzenie wykonalności orzeczeń pochodzących z innych krajów konwencyjnych, gdy kraj pochodzenia orzeczenia był związany konwencją po dniu

1 lutego 2000 r. Nie budzi wątpliwości, że Francja jako kraj pochodzenia była w tym czasie związana konwencją lugańską.

Drugą sytuacją – niewystępującą w sprawie – są objęte wszystkie inne przypadki, w których możliwe jest uznanie lub wykonanie orzeczenia zagranicznego wydanego w następstwie powództwa wytoczonego po wejściu w życie rozporządzenia (art. 66 ust. 2 lit. b).

Postępowanie wywołane wniesieniem środka zaskarżenia, zgodnie z art. 43 ust. 3 rozporządzenia, powinno być postępowaniem prowadzonym na zasadzie kontradyktoryjności. Zasada ta oznacza zapewnienie możliwości aktywnego udziału wszystkim stronom postępowania oraz przerzucenie na nie ciężaru gromadzenia materiału procesowego. W odróżnieniu od postępowania pierwszoinstancyjnego, które ma charakter *ex parte*, postępowanie w sprawie stwierdzenia wykonalności w sądzie drugiej instancji ma charakter *inter partes*. Przepisy rozporządzenia – odmiennie niż w przypadku konwencji lugańskiej – statuuje wprost zasadę kontradyktoryjności, likwidując tym samym mogące powstawać w tej kwestii wątpliwości. Postępowanie to powinno toczyć się z udziałem obu stron, a zatem zarówno wnioskodawca, jak i uczestnik tego postępowania powinni zostać powiadomieni o terminie rozpatrzenia wniesionego środka zaskarżenia.

Wprowadzenie zasady kontradyktoryjności nie determinuje kwestii rodzaju posiedzenia sądowego, na którym odwołanie strony powinno zostać rozpatrzone. W przypadku prowadzenia postępowania w sądzie polskim, sąd ten ma wybór między posiedzeniem niejawnym, które przewidziane zostało w art. 397 § 1 k.p.c. w przypadku wniesienia zażalenia, a możliwością wskazaną w art. 148 § 2 k.p.c., zgodnie z którym można skierować sprawę na posiedzenie jawne i wyznaczyć rozprawę także wówczas, gdy sprawa podlega rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym. Korzystając z możliwości rozpoznania sprawy na posiedzeniu niejawnym, sąd drugiej instancji powinien zapewnić w nim udział obu stronom przez ich wezwanie w celu – jak stanowi art. 43 ust. 3 rozporządzenia – „wysłuchania” (art. 152 w związku z art. 391 § 1 k.p.c.).

W świetle przytoczonych uregulowań należało uznać, że Sąd Apelacyjny, rozpoznając zażalenie, naruszył – co trafnie zarzucono w skardze kasacyjnej – art. 66 ust. 2 lit. b oraz art. 43 rozporządzenia przez ich niezastosowanie. Oznacza to pozbawienie skarżących możliwości obrony ich praw (art. 379 pkt 5 k.p.c.).

Za uzasadniony należało uznać zarzut naruszenia art. 34 w związku z art. 32 rozporządzenia przez to, że Sąd Apelacyjny nie zbadał procedury sprostowania wyroku Sądu Handlowego w La Roche sur Yon z dnia 9 lipca 2002 r. Wyrok ten sprostowany został w dniu 14 lutego 2006 r. W rozumieniu rozporządzenia, „orzeczenie” oznacza każde orzeczenie wydane przez sąd państwa członkowskiego, niezależnie od tego, czy zostanie określone jako wyrok, postanowienie, nakaz zapłaty lub nakaz egzekucyjny. Z art. 32 rozporządzenia wynika, że nie ma znaczenia formalna nazwa danego orzeczenia, mając jednak na względzie cel wprowadzenia tego przepisu, w piśmiennictwie polskim podkreśla się nie bez racji, że za „orzeczenie” powinno być uznane każde orzeczenie zawierające rozstrzygnięcie merytoryczne. Orzeczenie o sprostowaniu oznaczenia strony niewątpliwie nie ma takiego charakteru, pamiętać jednak należy, że bez orzeczenia prostującego oznaczenie strony pozwanej wszczęcie postępowania o zezwolenie na wykonanie orzeczenia sądu zagranicznego nie byłoby w ogóle możliwe. Orzeczenie to powinno zatem być przedmiotem oceny Sądu Apelacyjnego, ale nie pod kątem możliwości sprostowania przez sąd francuski własnego orzeczenia, lecz przesłanek przewidzianych w art. 34 rozporządzenia. Ze stwierdzenia Sądu Apelacyjnego, że dokumenty dotyczące czynności sprostowania orzeczenia sądu francuskiego zostały doręczone pełnomocnikowi skarżących, co – jak zaznaczył Sąd Apelacyjny – „potwierdza analiza akt”, nie wynika, że kwestia ta była zbadana.

Odnosząc się do pozostałych zarzutów podniesionych w skardze kasacyjnej wskazać należy, że ocena w zakresie możliwości (dopuszczalności) sprostowania przez sąd francuski własnego orzeczenia pozostaje poza kognicją sądu orzekającego o uznaniu i wykonalności orzeczeń sądu zagranicznego, skoro wyznaczona została wyłącznie przesłankami wskazanymi w art. 34 rozporządzenia. W płaszczyźnie tych zatem przesłanek podlega ocenie kwestia, czy wyrok Sądu francuskiego w kształcie nadanym orzeczeniem o sprostowaniu, nie zaś – jak to wynika z orzeczenia Sądu Okręgowego – „w zakresie zasądzającym od firmy »T.M.«”, jest wykonalny zgodnie z prawem państwa pochodzenia (art. 1150 pkt 1 k.p.c.) oraz zachodzą warunki określone w art. 1146 § 1-6 w związku z art. 1150 pkt 2 k.p.c.

Z tych względów należało uchylić zaskarżone postanowienie i przekazać sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, nie znosząc postępowania dotkniętego nieważnością, skoro wadą tą objęte było postępowanie

przeprowadzone na posiedzeniu niejawnym (art. 398¹⁵ w związku z art. 394¹ § 3 oraz art. 386 § 2 w związku z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c.).